

Комбінаційне розсіювання світла склоподібного $\text{Li}_2\text{V}_4\text{O}_7$, активованого Er_2O_3

Пуга П.П.¹, Данилюк П.С.¹, Гомонай О.І.², Різак І.М.¹, Різак В.М.¹, Пуга Г.Д.¹,
Lenka Kvetková³, Биров М.М.², Турок І.І.², Різак Г.В.¹

¹ ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
вул. Волошина, 54, Ужгород, 88000, Україна

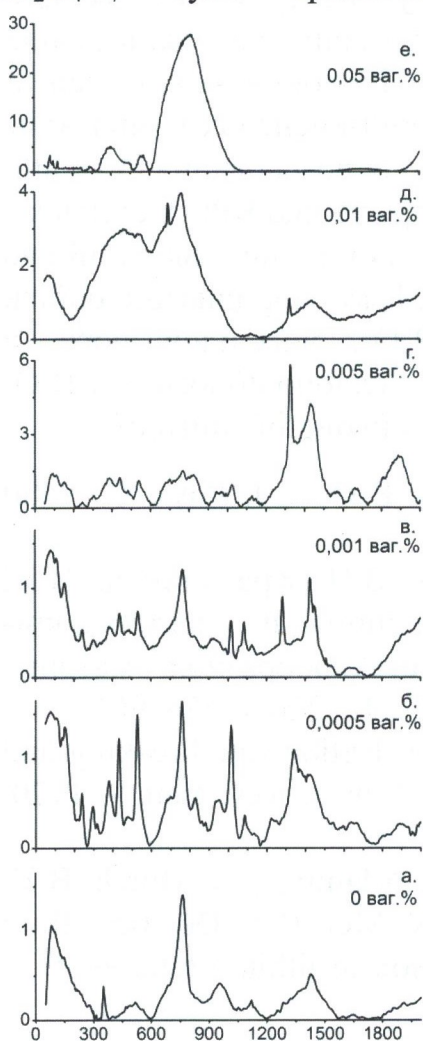
² Інститут електронної фізики Національної академії наук України,
вул. Університетська, 21, Ужгород, 88017, Україна

³ Institute of Materials Research, Slovak Academy of Sciences,
Kosice, Watsonova 47, 04001

Нами виконано експериментальне вивчення ефектів домішкового розсіювання у спектрах комбінаційного розсіювання світла (КРС) склоподібного тетрабората літію, активованого іонами Er^{3+} , оскільки рідкоземельні елементи (РЗЕ) входять у структуру твердих тіл у вигляді тризарядних іонів [1]. Використані для дослідження склоподібні зразки $\text{Li}_2\text{V}_4\text{O}_7$ (ТБЛ) були синтезовані за технологією, описаною в [2]. Концентрація активатора змінювалася у межах 5×10^{-4} — 5×10^{-2} ваг.% Er_2O_3 (рис.) Для ідентифікації структури спектра КРС склоподібного $\text{Li}_2\text{V}_4\text{O}_7$ було враховано особливості кристалохімічної будови

тетрабората літію [3]. Спектри мікрораманівського розсіювання досліджувалися при температурі $T=300$ К у діапазоні 50 – 2000 cm^{-1} за допомогою комплексу Solar ТП, дифракційного спектрометра MS7504 та системи реєстрації на базі CCD-камери HS101H.

На підставі відомих частот коливань структурних комплексів $[\text{LiO}_4]$, $[\text{LiO}_3]$, $[\text{VO}_4]$, $[\text{VO}_3]$ проведено ідентифікацію однофононних спектрів склоподібного $\text{Li}_2\text{V}_4\text{O}_7$ (рис. а). Різко виражена структура в діапазоні 77 – 400 cm^{-1} для скла ТБЛ відповідає нормальним коливанням каркасів $[\text{LiO}_6]$. У спектральній області 400 – 600 cm^{-1} має місце суперпозиція коливань каркасних груп $[\text{LiO}_4]$ та тетраедрів $[\text{VO}_4]$. Максимуми в діапазоні частот 600 – 800 cm^{-1} зумовлені коливаннями комплексів $[\text{LiO}_4]$. За нормальні коливання цих же комплексів відповідають піки в спектральних інтервалах 800 – 1200 cm^{-1} і 1160 – 1354 cm^{-1} . Моді в області широкого максимуму при $953,3$ cm^{-1} зумовлені деформацією тетраедрів $[\text{VO}_4]$, а

за коливання при $352,5 \text{ см}^{-1}$ відповідає розтяг тетраедрів $[\text{VO}_4]$. Симетричному розтягу групи $[\text{VO}_3]$ відповідають частоти 828,0 та $953,3 \text{ см}^{-1}$. Інтенсивна мода при $761,8 \text{ см}^{-1}$ характеризує коливання симетричних деформацій комплексів $[\text{VO}_3]$.

Цікавим є спектр КРС склоподібного ТБЛ: 0,0005 ваг.% Er_2O_3 . При порівнянні цієї частотної залежності зі спектром комбінаційного розсіювання світла монокристалічного ТБЛ, зафіксованого у неполяризованому світлі, спостерігається повне співпадання частот коливних мод у спектральному діапазоні $80\text{--}2000 \text{ см}^{-1}$. Таке співпадання вказує, що при активації склоподібного $\text{Li}_2\text{B}_4\text{O}_7$ іонами Er^{3+} відбуваються процеси кластеризації в розупорядкованій матриці до концентрації 0,005 ваг.% включно (рис. б–г), до якої структура склоподібного ТБЛ залишається тетрагональною в межах усередненого порядку. При зміні концентрації активатора від 0,01 до 0,05 ваг.% Er_2O_3 (рис. д–е) спектр КР $\text{Li}_2\text{B}_4\text{O}_7:\text{Er}^{3+}$ відповідає частотній залежності КРС Er_2O_3 у спектральному інтервалі $70\text{--}600 \text{ см}^{-1}$, що вказує на гібридизацію іонів Er^{3+} із розупорядкованою матрицею на місце іонів літію [4].

За результатами досліджень спектрів КРС встановлено, що більшість коливних мод, які спостерігалися у спектрах КРС активованого склоподібного $\text{Li}_2\text{B}_4\text{O}_7$, належать до змішаних коливань різних типів, які пов'язані деформованою каркасною будовою в межах усередненого порядку зі складних бор-кисневих та ербій-кисневих комплексів. Показано, що окрім вказаних коливань, у природу розсіювання суттєвий внесок роблять і вібраційні моди. Це свідчить про те, що КРС у стеклах є розсіюванням першого порядку, і, згідно з [3], пов'язане з вібраційною щільністю електронних станів. Зафіксовано ефект гібридизації орбіти тризарядових іонів Er^{3+} з матрицею $\text{Li}_2\text{B}_4\text{O}_7$, внаслідок чого зі збільшенням концентрації Er_2O_3 структура склоподібного $\text{Li}_2\text{B}_4\text{O}_7$ кластеризується і змінюється з тетраедричної до кубічної сингонії.

1. G.L. Paul, W. Taylor. Raman spectrum of $\text{Li}_2\text{B}_4\text{O}_7$ // J. Phys. C: Solid State Phys. – 1982. V.15. pp.1753–1764.
2. П.С. Данилюк, П.П. Пуга, А.И. Гомонай, В.Н. Красилицев, П.Н. Волович, В.М. Ризак. Рентгенолюминесценция и спектроскопические характеристики ионов Er^{3+} в стеклообразной матрице тетрабората лития // Опт. и спектр. – 2015. Т.118. №6. с.956–961.
3. R. Shuker, R.W. Gammon. Raman-scattering selection-rule breaking and the density of states in amorphous materials // Phys. Rev. Lett. – 1970. V.25. No.4. pp.222–225.
4. T.D. Kelly, J.C. Petrosky, J.W. McClory, V.T. Adamiv, Y.V. Burak, B.V. Padlyak, J.M. Teslyuk, N. Lu, L. Wang, W.N. Mei, P.A. Dowben. Rare earth dopant (Nd, Gd, Dy, and Er) hybridization in lithium tetraborate // Frontiers in Physics. — 2014, V.2. — pp.1–10.